

Grigori Sinovjev, skotin í 1936

Tað hendi seg, at hann óvantað læt ein tóna við seg koma, ella bara minnið um ein tóna, ella tær samanlögdu hendurnar í Pietá-málninginum, ella onkra mynd úr barndóminum. Sum sló onkur á ein stemmigaffil, vakti henda kenslan ekkóandi titranir, og tá hetta fyrst var byrjað, skaptist ein sálarstöða, sum mystikararnir róptu «ekstasa» og halgimennini «kontemplation»; tann mætasti og sakligasti millum nútíðar sálarfrøðingar hevði víðurkent hesa støðu sum ein veruleika og rópti hana «havkensluna». Og, vissuliga, eins persónleiki uppløystist í havinum sum eitt saltkorn; men samstundis sýntist saltkornið at fevna um tað endaleysa havið. Korníð kundi ikki longur heftast at tíð og rúmd. Tað var ein støða, har tankin misti sína kós og fór at mala í klingur, sum kumpassanalin við tann magnetiska norðpólin.

Mál og miðlar

Tann medvitsviðkan, Rubasjof upplivir í sínum fongsulskliva stutt áðrenn hann doyrt, ger hann fótan fyrri at seta navn á høvuds-

brekið í tí kommunistisku hugmyndafrøðini: at tað reina skynsemið var sloppið at loypa framav og at renna upp í slokk. Kanska, hugsaði hann, sømdi tað seg ikki hjá einum menniskja at hugsa hvønn tanka til sína logisku niðurstøðu. Tankans ótálmaða vald hevði skapt eitt ættarlið uttan etiska barlast.

Kanska var tað røtin til alt tað illa. Kanska hóskaði tað ikki fyrri manna-tettina at sigla við ongari barlast. Kanska var reint skynsemi ein ófullgiggað kumpass, sum førði menniskjuni inn á eina so krókuta kós, at málið at enda hvarv í mjørkanum.

Kanska fór nú tann stóra myrkurstíðin at koma.

Kanska seinni, nógv seinni, fór tann nýggja rørsan at birtast – við nýggjum floggum, einum nýggjum anda, sum var vitandi um bæði: um búskaparliga neyðsyn og «havkensluna». Kanska fóru limirnir í tí nýggja flokkinum at ganga í munkahettum og læra, at bara miðilsins reinleiki kann rættvísgera endamálið.

Koestler sipar her til tey orð eftir Ferdinand Lasalle, sum hann hevur sett framman undan 4. kapitli í skaldsøguni:

Vis okkum vegin, ikki bara málið, tí mál og miðlar eru samanflokt, um annað broytist, broytist eisini hitt, av nýggjum gøtum hómost onnur mið.

Teir svørtu hundarnir

Til endans verður Rubasjof sjálvur førður út til avrættingar, fylgdur av fanganna bankan. Í deyðastundini sær hann fyrri sær andlitið á tí stóra bøðilinum, men tað er ikki greitt, um tað er tann við tí speiska ella tann við tí glaskenda eynabránum – t.e. Stalin ella Hitler. Tær báðar hugmyndafrøðirnar – nazisman og stalinisman – renna her saman og verða eitt. Tað er heilt tyðiligt – um vit her brúka eftirtíðar vitan – at tann kollveltingarlígi logikkurin hevði fært ta gomlu sosialistisku garduna í Sovjetsamveldinum í eina fella ella niður í eitt hol. Tað bar ikki til at siga, at nakar persónur ella nøkur eind longur – við nøkrum sum kom í námind av skili – umboðaði søgunnar prinsipp ella marxismunnar framburðar-

Nikolaj Bukharin, skotin í 1938

tanka. Ikki bara flokkurin, men eisini floksins stalinistiski vongur, lá í 1938 í sori. Eftir á borgini var eitt harkalið av bølmennum við einum so ráum hugburði, at tað neyvan kann fastast í dag, og uttan minsta vet av stættakenslu. At greiða frá teimum avleiðingum, hetta fekk fyrri tað russiska fólkíð, ber ikki til – um ein bara heldur seg til facts ella søguligar frásagnir. Tað kann bara gerast ímyndarlíga ella við skaldskapi. Teir svørtu hundarnir høvdu ótálmað vald í Kreml.

Fangi hjá Franco

Sum listaverk er Myrkur á middegi neyvt knýtt at høvudsins persónligu og søguligu bakgrund. Tað marxistiska hugtaksstøðið er sjálvsagt høvudsins egna. Eisini fongsulslýsingin er tikið úr egnum brósti. Nakað áðrenn hann fór undir skaldsøguna, hevði Koestler sítíð í fongsli í Sevilla, dómur til deyða av falangistunum hjá Franco. Í seinastu løtu var hann býttur um við ein annan fanga og slapp sostatt út á lívi. Men í triggjar mánaðar hevði hann bíðað eftir at verða skotin. Í hesum tíðarskeiði – meðan hann minti seg á Euklids próvførslu

fyrri, at raðið av primtolum er endaleyst – hevði hann fyrri fyrstu ferð sjálvur havt ta mystisku «oseanisku uppliving» ella havkenslu, sum er umrødd til seinast í Myrkri á middegi. Heitið á tí ensku týðingini er tikið úr eini reglu hjá skaldinum John Milton: **Oh! Dark, dark, dark amid the blaze of noon**, (t.e. o, myrkt, myrkt, myrkt, á skínandi middegi).

Koestler og Sovjetsamveldisins fall
Tað er sjálvsagt ikki av tilvild, at Myrkur á middegi verður tikin fram beint nú. Tær hendingar, sum førdu til Sovjetsamveldisins endaliga fall í 1991, hava givið hesi skaldsøgu – og Koestlers ritverki yvirhøvur – ein serligan týðning. Vit hava fleiri ferðir nomið við brek í tí kollveltingarlíga logikki, sum varð brúktur til at rættvísgera ræðustýrið hjá Stalin. Eitt høvudsbrek í hesum logikki – sum Koestler eisini ger vart við – var, at hann í seinastu syftu bygd á trúgv, á eitt irrationelt aksiom. Hesin grundsetningur kann rópast tann rættvísgerandi for-søgnin: einaferð – langt frammi í framtíðini – fór eitt samfelag at verða skapt, sum var so fullkomið, at tað vígaði upp ímóti teimum ófátaligu ræðuleikum, sum vórðu framdir, serliga árinu 1929-53, og gav teimum høpi.

Vit hava nú sæð, at hesin møguleiki með alla er farin í søguna. Tað er lætt at vera eftirsinarin. Men millum mong onnur týðandi víðurskiftir er tað greitt, at skuldi tað sosialistiska ódnartakið cystanfyri hava nakran møguleika, kundi landið ikki vera sít salt fyruttan. Í eina søguleysari tíð – har Cicero er navnið á einum skriftslag og Michelangelo ein telduvirus – er kanska litið høpi í at nevna nøvn. Juri Pjatakav bygd tann sovjetska tungidnaðin upp. Nikolaj Bukharin umboðaði ta búskaparlígu miðkósina. Mikail Tukhatjevski – tann sovjettski de Gaulle – nýtiansgjordi tann reyða herin. Tá ið hesi fólk – og 20 milliónir av sama kyni, mong teirra stakfólk – vóru útreinsað, var lítill hveiti og nógv frás eftir. Og frás skapar ikki eitt samfelag. Paradoxið var, at við at týna sínar edlingar beindi stýrið samstundis fyrri tí einasta møguleika tað hevði til at rættvísgera hesa brotsgerð. Rubasjof og hansara líkar doyðu sostatt ein líka so óneyðugan sum hópis-leysan deyða.

Framhald av síðu 14

Stríddist ikki fyrri egnan vinning

Fyrstøðuvinnan í ALV er

eisini kend fyrri síni sjónarmiði, og fyrri ikki at gevast, um hennara áhugamálið ikki verða gingin á móti.

Hon hevur ikki gjørt tað fyrri egnan vinning, men í royndini at veita brekaðum sømilig kor.

- Fram til 1976 hevði Ríkisumboðið sosialmál um hendi í Føroyum.

Tað var Vanlukkustryggingarráðið við einum donskum dómara á odda, sum í 1955 stovnaði ALV.

Danskir embætismenn

- Ein orsök til at ALV ikki longu tá gjørdist góðkendur stovnur, kom av, at skiftandi danskir embætismenn vóru ósamdir um, hvar framtíðar revalidering í Føroyum skuldi fara fram.

Onkur vildi hava hana á Landssjúkrahúsinum og ein annar á Statshospitalinum. Teir hildu, at Áirnar lógu ov langt burtur til at kunna nýtast til avlamisskúla.

- Eg kundi ikki bíða við

at revalidera brekaðar føyngingar, til teir høvdu funnið útav tí, av tí at fólk alla tíðina vendu sær til okkara um at sleppa inn, sigur Karolina Petersen, sum hóast farin um pensiónsaldur, enn er fyrstøðuvinna í ALV.

Før skjótt at leggja frá sær

- Eg havi verið heppin at hava góða manning við mær øll árin. Fyrst frá manninum, og harnæst frá lærara- og starvsfólkum.

- Nú fari eg skjótt frá, og tað geri eg við góðari samvitsku. Skúlin er í góðum hondum, har Øssur av Steinum hevur verið daligur leiðari á skúlanum síðani 1980, meðan eg havi havt umsitingina um hendi.

- Tað hevur eisini verið hugaligt arbeiði. At siggja fólk, sum høvdu mist heilsu og áráði, fáa eina nýggja byrjan, hevur gjørt, a vit altíð hava sæð eina meining í tí, sum vit gjørdur á skúlanum, sigur Karolina Petersen.

Matiné í Havnar kirkju

í dag, 27. apríl kl. 11.30

Leygardagin er aftur fyrra-partstónleikur á skránni.

Tað eru tær triggjar, Ann-Marie Sundberg, trompet, Malin Claeson, kornett, Oddvør Johansen, orgul, sum spæla verk eftir Valdi, Jesper Madsen og øðrum norðurlendskum tónasmiðum, m.a. Paula í Sandagerði.

Ann-Marie og Malin eru musikkilærarar í ávíkavist Havn og norðan fyrri og í Suðuroy.

Eisini verður tað nýggja orglið at hoyra við donskum koralum frá 1990-unum. Byrjað verður stundsliga.

